

1. Inleiding

Nederland is een van de weinige landen met een euthanasiewet. Alleen in België en Luxemburg is euthanasie net als bij ons in een wet geregeld. Veel mensen hebben een mening over euthanasie. Het is een ethisch onderwerp: mensen vinden het goed of fout. Het gaat over leven en dood en waarden en normen.

Niet iedereen in Nederland weet wat euthanasie precies is. Ook voor de meeste jongeren is euthanasie geen dagelijks gespreksonderwerp. Praten over de dood schrikt jongeren af. Vaak denken zij pas over de dood na als zijzelf ziek worden of iemand in hun omgeving. De website www.euthanasiedoodnormaal.nl is ontwikkeld om jongeren te informeren over euthanasie en het gesprek hierover op gang brengen. Niet om jongeren zelf aan te zetten tot euthanasie maar om het onderwerp uit de taboesfeer te halen. De website helpt jongeren zich een mening te vormen over euthanasie en hierover met anderen te praten en te discussiëren.

Op de website staan onder andere persoonlijke verhalen van patiënten, nabestaanden en artsen, feiten over het vrijwillige levenseinde, een begrippenlijst en nieuwsberichten. De site is niet alleen bedoeld voor individuele jongeren die op zoek zijn naar informatie over euthanasie. De inhoud en opzet van de site zijn ook zeer geschikt voor gebruik in de klas. In het gedeelte In de klas op de site vindt u diverse werkvormen voor de bovenbouw havo en vwo. De inhoud en werkvormen sluiten aan bij de vakken Maatschappijleer/Maatschappijwetenschappen, Nederlands en Levensbeschouwing. In deze handleiding vindt u achtergrondinformatie over de site en handvatten voor het gebruik van de site in uw les(sen).

2. Achtergrondinformatie

Doel

De algemene doelstellingen van de website zijn:

- Jongeren betrouwbare informatie bieden over euthanasie.
- Het onderwerp euthanasie bespreekbaar maken bij jongeren.

We onderscheiden de volgende subdoelstellingen:

- Jongeren weten hoe euthanasie in Nederland wettelijk geregeld is (rechten en plichten van patiënt en arts, belangrijke begrippen als wilsverklaring, palliatieve sedatie, ondraaglijk lijden).
- Jongeren herkennen de dilemma's die spelen bij euthanasie en vormen zich een mening over deze dilemma's (bijvoorbeeld mensen met chronisch psychiatrische klachten, ouderen die vinden dat hun leven voltooid is en mensen met dementie).
- Jongeren vormen zich een mening over (deelaspecten van) euthanasie.
- Jongeren weten hoe verschillende religies denken over euthanasie.

Doelgroep

De werkvormen in het gedeelte In de klas zijn gericht op:

- Jongeren in 4,5 havo
- Jongeren in 4,5,6 vwo

De overige onderdelen van de website zijn geschikt voor alle jongeren vanaf 16 jaar.

Aansluiting bij vakken

Het onderwerp euthanasie heeft inhoudelijke aanknopingspunten met de vakken Maatschappijleer/Maatschappijwetenschappen en Levensbeschouwing. Enkele werkvormen sluiten goed aan bij de eindtermen van Nederlands. Ook kan het onderwerp gebruikt worden als case in het kader van burgerschapsvorming.

Individuele leerlingen kunt u wijzen op de mogelijkheid om euthanasie te kiezen als onderwerp van hun profielwerkstuk. Op de site staat hiervoor een uitgebreid stappenplan.

Gastles

U kunt via www.nvve.nl/lezingen een gastles aanvragen. Een (voormalig) arts, verpleegkundige, jurist of een nabestaande deelt zijn of haar ervaringen met uw leerlingen. In overleg wordt het programma samengesteld.

3. Onderdelen site

Persoonlijke verhalen

De site opent met vier korte portretten van twee patiënten, een jonge nabestaande en een arts. De portretten tonen op indringende wijze wat de persoonlijke ervaringen van deze personen met euthanasie zijn. Zo geven de portretten het onderwerp euthanasie letterlijk en figuurlijk een gezicht. Door een of meerdere portretten te bekijken, ervaart de bezoeker direct de dilemma's, afwegingen en emoties die spelen bij euthanasie. Ook maken de portretten duidelijk dat iedereen, dus ook jongeren zelf, vroeg of laat met euthanasie te maken kan krijgen.

De feiten over euthanasie

In begrijpelijke taal worden de belangrijkste feiten over euthanasie toegelicht. Voor moeilijke woorden wordt direct doorgelinkt naar de begrippenlijst.

Een euthanasieverzoek en dan?

Een heldere infographic over de procedure van een euthanasieverzoek.

Begrippenlijst

Alfabetisch overzicht van de belangrijkste begrippen.

In het nieuws

Een overzicht van nieuwsberichten, documentaires, politieke discussie enzovoorts. In één oogopslag ziet de bezoeker wat er in diverse media speelt rondom het onderwerp euthanasie.

De grote discussie

Stellingen voor een mening vormend gesprek of schrijfofdracht in de klas.

Zwarte humor

Dit onderdeel laat zien dat het onderwerp vrijwillig levenseinde niet per se zwaar en omzichtig benaderd hoeft te worden. Er is ook ruimte voor luchtigheid en humor. Hier staan onder andere Sigmundstrips rondom euthanasie. De strip ‘Sigmund’ wordt getekend door Peter de Wit en verschijnt elke dag in De Volkskrant. Sigmund is een bijzondere psychiater met geheel eigen methoden en behandelwijzen. Hij levert wrange en cynische commentaren op zijn patiënten en de wereld om hem heen. Zijn naam verwijst naar de wereldberoemde psycholoog Sigmund Freud.

In de klas

Handvatten om met het onderwerp vrijwillig levenseinde aan de slag te gaan in de klas, zowel voor docenten als leerlingen. In dit onderdeel staan:

- Deze handleiding
- Een stappenplan voor het schrijven van een profielwerkstuk
- Diverse werkbladen (downloadbare pdf's) met opdrachten (zie hoofdstuk 5).

Navigatie

De website is een scroll down pagina. Door van boven naar beneden te scrollen, ziet de bezoeker vanzelf alle inhoud. Binnen onderdelen wordt soms verwezen naar meer informatie. Door hierop te klikken, opent een nieuw tabblad.

4. Handvatten lessen

Met de verschillende onderdelen op de website en de werkvormen kunt u zelf een (of meerdere) les(sen) samenstellen. In deze handleiding geven we daarom geen volledig uitgewerkte lesbeschrijvingen. Wel geven we enkele suggesties voor de introductie en afsluiting van het onderwerp euthanasie in de klas en een korte toelichting bij de verschillende werkvormen.

Introductie

Kies een of meerdere werkvormen om het onderwerp in de groep te introduceren:

- Bekijk gezamenlijk een of meerdere portretten en bespreek deze kort. Wat vinden de leerlingen van het portret? Begrijpen ze de gemaakte keuzes van de geportretteerde(n)? Wat weten de leerlingen al over euthanasie? Wat vinden ze onduidelijk?
- Maak een (digitale) mindmap over euthanasie. Dit kan zowel klassikaal als in groepjes.
- Kies een stelling uit het onderdeel De grote discussie. Het is niet de bedoeling om nu uitgebreid te discussiëren over deze stelling. Wel kan naar aanleiding van de stelling kort geïnventariseerd worden wat de leerlingen weten over euthanasie en wat nog niet.
- Introduceer het onderwerp naar aanleiding van een actualiteit. Bijvoorbeeld een (nieuws) uitzending of krantenartikel. Kijk hiervoor ook bij het onderdeel In het nieuws.
- Kies een Sigmundstrip uit het onderdeel Zwarte humor. Begrijpen de leerlingen waar de strip over gaat?

Opdracht(en)

De leerlingen bekijken eerst individueel of in groepjes de site. Daarna voeren ze een of meerdere opdrachten uit.

Afsluiting

Kies een of meerdere werkvormen voor de afsluiting:

- Bespreek de gemaakte opdrachten. Eventueel presenteren de leerlingen de eindresultaten van de opdrachten aan elkaar. Op veel werkbladen staat een checklist. Deze kunt u als leidraad gebruiken voor de nabespreking.
- Reflectie: denken de leerlingen, na deze les(sen), anders over euthanasie? Zijn ze dingen te weten gekomen die ze nog niet wisten? Bleken ze opvattingen over euthanasie te hebben die niet blijken te kloppen? Begrijpen ze dat mensen van mening kunnen verschillen over euthanasie?
- Evaluatie: vinden de leerlingen euthanasie een geschikt onderwerp om in de les te behandelen? Waarom wel/niet? Denken de leerlingen dat ze de site nog eens zullen bekijken.

Wijs de leerlingen ook op de mogelijkheid om euthanasie te kiezen als onderwerp van hun profielwerkstuk.

5. Overzicht opdrachten

In onderstaand schema staat per opdracht een korte omschrijving en ziet u bij welke vakken de opdracht aansluit.

Opdracht	Inhoud	Onderdeel site	Aansluiting vakken
Maak euthanasie bespreekbaar	De leerlingen bedenken middelen voor een jongerencampagne over euthanasie en houden daarbij rekening met het doel en de doelgroep van de campagne.		Maatschappijleer Maatschappijwetenschappen
Een mooi portret	De leerlingen bekijken een of meer portretten en leven zich in in de personen uit de portretten en de door hen gemaakte keuzes.	Portretten (homepage)	Maatschappijleer Maatschappijwetenschappen
Euthanasie nader onderzocht	De leerlingen voeren een onderzoek uit naar (een deelonderwerp van) euthanasie en verwerken de resultaten in een verslag of ander eindproduct.	Leerlingen die een uitgebreider onderzoek over dit onderwerp willen uitvoeren kunnen hun profielwerkstuk over euthanasie doen. Zie hiervoor het onderdeel In de klas.	Maatschappijleer Maatschappijwetenschappen Levensbeschouwing
Lachen om de dood	De leerlingen bekijken strips van Sigmund en bedenken hoe humor en de dood samen kunnen gaan.	Zwarte humor	Maatschappijleer Maatschappijwetenschappen Nederlands

Vervolg tabel

Opdracht	Inhoud	Onderdeel site	Aansluiting vakken
Verdedig je mening over euthanasie in een discussie of debat	De leerlingen bereiden een discussie/debat voor en voeren vervolgens het debat/de discussie.	De grote discussie Om een mening te onderbouwen heb je feitenkennis nodig. Verwijs de leerlingen hiervoor naar de onderdelen De feiten over euthanasie en Een euthanasieverzoek en dan? Ook de artikelen in het onderdeel In het nieuws kunnen de leerlingen helpen bij het vormen van een eigen mening.	Maatschappijleer / tschappijwetenschappen Nederlands Levensbeschouwing
Zet je mening over euthanasie op papier	De leerlingen schrijven een betoog of beschouwing.	De grote discussie Zie opmerkingen hierboven.	Maatschappijleer Maatschappij- wetenschappen Nederlands Levensbeschouwing
Quizmaker	De leerlingen maken een (online) quiz.	De leerlingen kunnen input gebruiken uit het onderdeel De feiten over euthanasie.	Maatschappijleer Maatschappij- wetenschappen Nederlands Levensbeschouwing
Profielwerkstuk	De leerlingen maken een profielwerkstuk over (een deelonderwerp van) euthanasie.	Leerlingen kunnen hiervoor het stappenplan Profielwerkstuk gebruiken uit het onderdeel In de klas.	Maatschappijleer Maatschappij- wetenschappen Nederlands